

kale. V tem oziru je pomenljiva med mnogimi drugimi njegova slika „Vihar na morju“, na kateri je res duhovito izrazil boj med ljutimi valovi, temne oblake, žareč blisek, mornarje, ki se boré s smrtjo nad pogubno globino. Srce trepeče prestrašenemu gledalcu, ko vidi na sliki ta odsev in jak razkačene narave.

Posebna mojstra se kaže Rosa v krajevnih slikah, a tudi na njih predstavlja najrajši romantično skalovje, mnogolične razglede v planinah, sploh prizore, v katerih kaže stvarjenje v mogočni obliki in v velikosti, ki nad človekom gospoduje ponosno in samooblastno.

A tudi za nežne in verske snovi mu bije srcé. Njegova spretna roka je ustvarila mnogo dičnih nabožnih podob. Marsikatera cerkev se ž njimi radostno ponaša. Vsestransko priznanje si je bil pridobil s svojo „Marijo z Jezusom“. V Rafaelovem duhu je slikal sveto Devico z res ganljivo rajsko milobo. Toda čudno! — ravno pri tej sliki se je najtesneje oklenil baroškega zloga. Marijina podoba z nebeškim detetom mu ni zadostovala, ne, okoli nje je splel obsežen, debel venec vsakovrstnih cvetlic. Zdi se, da v njem rožice kar sveže rasto in duhté, da barve

niso umetne, temveč naravne. Tako dovršen je venec; lepšega, popolnejšega želeli ni móči. Vendar . . . tukaj ni na svojem mestu, ker — kvari utisek cele slike, obrača pozornost od Marije nase in s tem slabí glavno misel. Jednotnost, ki je i v umetnosti glavno načelo, je zatrta z nepotrebnim lepotičjem . . .

Salvator Rosa je imel mnogo somišljenikov. Posebno njegove „slike iz vojske“ so mogočno vplivale na takratne umetnike. Mnogi so v slikarstvu jeli obdelovati skoraj jedino le krvave vojske in viharne boje.

Po duhu najbolj soroden in po umetniški nadarjenosti njemu nekako jednak je bil Michelangelo Cerquozzi (1602—1660). Rodom Rimljan je ostal celo življenje zvest domovini, v kateri je užival obče spoštovanje. Žalostne novice iz različnih bojev, ki so ljudstvo silno zanimale, a vselej s trepetom navdale, slikal je on z veliko marljivostjo. Radi tega je bil Rimljanom znan in povsod priljubljen, kakor malo kdo drugi. Z občudovanjem so izrekli njegov stalni priimek „Angelo delle battaglie“ (angel iz vojske).

(Dalje.)

Književnost.

Slovenska književnost.

Životopisni obrazci iz obsega obrta, umetnosti in industrije. Izdal dr. Frančišek vitež Haymerle. Preložil A. Funtek. V Ljubljani. Natisnila in založila Ign. pl. Kleinmayer & Fed. Bamberg. 1895. 8°. Str. 99. Cena vez. 50 kr. — Slučajno naznanjamo nekoliko pozno to knjigo, katero smo prebirali zaradi praktične nje smeri prav z zanimanjem. Knjiga podaja 17 življenjepisov raznih mož, ki so se z umom povzpeli ali do slave ali do bogastva, med njimi so tudi trije domači obrtniki: Ant. Samassa, Fid. Terpinz in Gust. Tönnies. Snov je dobro izbrana in dobro obdelana; tu se nam kažejo vzgledi, ki vnamajo občutno srce k delavnosti in pogumu. Tudi jezik v prevodu je čist in krepak. Vendar se nam zdi knjiga gledé na svoj namen, da bi služila „prihodnjemu obrtniku“, nekoliko pretežko berilo; tudi naš slovenski prevod je semtertje za preprostega bralca dokaj težaven. Ako se oziramo na posebne domače narodne razmere, ne moremo se sicer vneti za navedene domače obrtnike; toda gospod prireditelj jih je imel tukaj jedino le kot obrtnike pred očmi, in na tem stališču so res zanimivi. Vsaj to nam dokazuje knjiga, da je životopis za pisatelja vedno hvaležna naloga, ki pa zahteva umnega moža in spretnega pisatelja. Naj bi se pri nas ta stroka zopet gojila

skrbneje! Knjigo pa toplo priporočamo knjižnicam in tudi zasebnikom.

Pomladni glasi VI. Posvečeni slovenski mladini. Z 8 slikami. Uredil in založil Matija Prelesnik. 1896. Natisnila „Katoliška Tiskarna“ v Ljubljani. Str. 144. Cena mehko vezanim 30 kr., v pol platno 40 kr., v izvirne platnice 55 kr.

Navadili smo se že Pomladnih glasov. Že šesto leto so prišli med svet in vsako leto se kaže tudi napredek. Lepo knjižico imamo pred seboj in iz srca lahko častitamo obema pisateljema.

Za ljubeznivo „Poslanico“ gospoda Prelesnika sledi prvi spis g. E. Lampeta „Iz potne torbice“. Ne vem, kaj bi bilo vredno, da se prvo pohvali: ali jezik v obliki pripovedovanja, ali lepi nauki vpleteni v zgodovino benečansko, ali vrlo izvirni naslovi.

Kdor začne čitati, ne bo lahko nehal, tako ga vleče. Učenci imajo tu lepe vzgled, kako opisovati za domačo nalogo to, kar se je pripovedovalo ali učilo iz zgodovine. Hvalimo zlasti, da je pisatelj lepo porabil vsako priliko, kjer je mogel opisati Slované kot vrlo ljudstvo. Kolikokrat se sliši po šolah o znanem Slovanskem obrežju, da so Italijani usuzili Slované in da so bili ti njih robovi. S tem se vzbudi zgodaj mržnja, češ, iz Slovana ne more biti prida: „Slovani sluge narodov“. Če beremo ta opis, vneta se nam bo navdušenost za slavne pradede.

Drugi spis g. Prelesnika je dolga epična pesem (povest) „Slavna zmaga Gojnika vojnika“. Tudi ta spis je mičen. Snov je zajeta iz slovenske preteklosti. Ideja sama res da ni izvirna. Saj nam taisto opeva Weber v „Dreizehnlinden“, in g. A. Hribar tudi v „Knezu Ljudevitu“. Nova je pa oblika, nov je način, kako se popisuje, in za koga — za mladino. Kolikor je pokazala izkušnja, ne ljubijo otroci dolgega pesniškega berila. Zato bodo v letošnjih Pomladnih glasih bolj brali prvi prozajični spis. Toda s tem nikakor ne pravimo, da ni ta spis umesten za Pomladne glase. Gotovo! Versko pesništvo ima gotovo prvo mesto, in največji umotvori slavnih klasičnih in modernih pesnikov so skoro izključno religiozni eposi. In tega še doslej ni bilo pri nas. Večkrat se človeku vsiljuje vprašanje: kaj bi pel, kaj bi pisal za mladino? Vse rožice, vse ptičice, zvezdice, solnce, kužki in mucke — vse, vse je že križem prepeto in opeto. In tu nam je pokazal gosp. Prelesnik, koliko neizcrpljive, pa najlepše snovi je zakopane v naši sv. veri. Zato hvalo mu za epos, in naj piše in poje v tem prelepem narodnem zlogu še kaj takega!

Pravimo — narodnem zlogu. Res, da tako še nihče ni zadel in tudi ni poskušal v toliki meri uvesti četverec v naše pesništvo. Ali nekaj pa še svetujemo gospodu pesniku: Ker on siplje verze kar v plohad na papir, naj še malo bolj pazi na čisto rimo in na vsak naglas. Ker tisoče verzov stvori v naglici, ne bo mu težko, da nekatere še potem malo opili in ugladi. N. pr.: zmote — slepote, ledena — zelena, kočje — oče. Ali „Vidim bčati tja v šume“, lepše: „Vidim teči v goste šume.“ Ali: „Žalostno on odgovarja“, petero *o* in *žev* ni lepo. Da je *ti* mesto *on*, bralo bi se laglje. To je dovolj, da se pojasni, kako menimo o nedostatni pili. Sicer pa mora vsakdo priznati, da celi knjižici ne more gledé jezika nihče nič očitati, če ne išče dlake v jajcu.

Ta lepi spev pa, menimo, da bi bil umestno domače berilo za spodnjo gimnazijo. Zakaj lepote otrok ne bo spoznal, če mu je nihče ne odkrije. Zlasti ima spev v sebi toliko globokih resnic, da bo ugajal tudi takim, ki rajši mislijo kakor se zabavajo.

Tudi vse druge pesmice so ljubke in lepe, samo toliko rečemo, da je nad „Slanico“ ni nobene.

Zato kličemo obema pisateljema: Hvala lepa za take spise! Da bi čitali še mnogo takih iz istih peres!

Basnigoj.

Bolgarska književnost.

(Poroča Fr. Kovačič.)

(Konec.)

V naravoznanstvu se je doslej največ gojila geologija, v obče se pa kaže pri Bolgarjih za pri-

rodne znanosti malo zanimanja.¹⁾ Za domoznanstvo so znamenita statistična in gospodarska poročila, sicer so pa zemljepisni spisi redki.

Pravno slovstvo je omejeno na časnike; vojaško slovstvo raste od l. 1882.

Zdravniki, kakor tudi pravniki, imajo svoja društva, katera izdajejo posebna strokovna glasila.

Izmed znanstvenih društev je omeniti „Knjižovno društvo“, ki izdaje „Periodičesko Spisanie“. Po oslobojenju je učni predstojnik Drinov preselil to društvo iz Braile v Sredec, in Jireček je kot učni minister l. 1882. prenovil. Narodna skupščina mu je določila 12.000 frankov letne podpore, glavno mesto pa je podarilo prostor za zidanje lastne hiše. To je nekaka bolgarska akademija; zaščitnik ji je knez sam.

V „Period. Spisanju“ je dragoceni zaklad za poznavanje Bolgarije. Urednik je Vasil Dimitr. Stojanov. — Jako znamenit za bolgarsko znanost je tudi „Sbornik“, ki ga izdaje učno ministerstvo od l. 1890. Vsak četrt leta izide kakih 40—50 pól. Urejujeta ga dr. Ivan Šišmanov in A. T. Iliev.

Od drugih znanstvenih zavodov je omeniti statistični urad in pa narodni knjižnici v Sredu in v Plovdivu. Prvo je ustanovil l. 1879. Drinov in ima sedaj okoli 25.000 zvezkov, po 70 bralcev na dan in ima 177 časnikov. Ž njo je združen narodni muzej, ki je pa šele v povojih. Zanimiv bi bil narodopisni muzej, toda doslej ga še ni. Finančno ministerstvo je z geologično zbirko postavilo temelj bodočemu naravoslovnemu muzeju.

Ako si ogledamo bolgarsko slovstvo od prvega začetka do današnjega dné, vidimo, da zaostaja sicer za drugimi večjimi slovanskimi slovstvi, n. pr. ruskim, poljskim, češkim, hrvaškim, vendar gledé na silne težave, gledé na žalostni položaj, v katerem je ječal bolgarski narod do najnovejšega časa, moramo le občudovati vstrajnost, žilavost in delavnost bolgarskega naroda.

Bolgarska znanost in v obče slovstvo ima lepo bodočnost, ker ta narod krije v sebi velike moči, vendar se je bati, da ne krene s pravega pota — v pogubo narodu. Velika hiba v bolgarskem slovstvu je bila ta, da ni bilo trezne, znanstvene kritike.²⁾ Politične strasti so razsajale tudi na slovstvenem polju; kdor je koga kritikoval, smatral ga je za svojega političnega nasprotnika. Na Bolgarskem pomenja stavek: ta „kritikuva“ toliko, kakor: ta „psuje“.

¹⁾ Das Fürstenth. Bulg. 257.

²⁾ Odkar je naš gospod pisatelj dovršil ta spis, obrnilo se je to na bolje. Vsaj toliko smemo posnemati iz znanstvenega lista: „B'lgarski Pregled. Spisanie za nauka, literatura i občestven život. Izdava družestvoto „Obšti trud“. Sofija. Pridvorna pečatnica.“ Letos je v III. letniku in izhaja v mesečnih zvezkih na kakih desetih pólah. — O priliki kaj več. — Uredn.